

Հետազոտական աշխատանք

<p>Կազմակերպության տվյալներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Անվանում, հասցե • Տնօրեն • Էլ.հասցե • Հեռախոս 	<p>«Մասնակցային դպրոց» կրթական հիմնադրամ Վահրամ Սողոմոնյան masnakcayindproc@gmail.com +37493581908</p>
<p>Հետազոտության թեմա/վերնագիր</p> <ul style="list-style-type: none"> • Հետազոտության թեմա 	<p>Սովորողների առաջադիմության բարձրացումը փոխներգործուն մեթոդների կիրառմամբ աշխարհագրության դասերին</p>
<p>Ուսուցչի տվյալներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Անուն, ազգանուն, հայրանուն • Մասնագիտություն • Հեռախոս • Էլ. հասցե • Դասավանդվող առարկաներ • Դասարաններ 	<p>Ռոզա Գրեյան Նորիկի Աշխարհագրություն 098575510 rozagreyan64@gmail.com Բնություն, աշխարհագրություն 5-12</p>
<p>Ուսումնական հաստատության տվյալներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Անվանումը, հասցե • Հեռախոս • Էլ. հասցե (տնօրենության) • Web կայքի հասցե 	<p>Կոտայքի Ս.Վարդանյանի անվան միջն. դպրոց Կենտրոնական փողոց +37493385497 kotaykvil@schools.am</p>

Բովանդակություն

Ներածություն-----	3
Սովորողների առաջադիմության բարձրացումը փոխներգործուն մեթոդների կիրառմամբ-----	4 -12
Եզրակացություն-----	13
Գրականության Ցանկ-----	14

Ներածություն

<p>Նպատակը եւ հետազոտական հարցը</p>	<p>Նպատակը սովորողի անհատական գործունեության զարգացումն է :Փոխներգործուն մոդելն իր առջև նպատակ է դնում կազմակերպել ուսուցման այնպիսի պայմաններ, որոնց առկայությամբ բոլոր սովորողները ակտիվորեն փոխգործակցում են:Ուստի նպատակն է պարզել,արդյոք փոխներգործուն մեթոդները ազդում են սովորողների առաջադիմության բարձրացման վրա թե ոչ:</p> <p>Հարց-Ի՞նչ դեր ունեն փոխներգործուն մեթոդները սովորողների առաջադիմության բարձրացման գործում աշխարհագրության դասերին 7-րդ դասարանում Կոտայքի միջն.դպրոցի օրինակով</p>
<p>Ո՞ր առանցքային կոմպետենցիային/կարողունակությանն է ուղղված նպատակի ուսումնասիրությունը</p>	<p>Նպատակի ուսումնասիրությունը ուղղված է հետևյալ կոմպետենցիաներին .</p> <ul style="list-style-type: none"> • Լեզվական գրագիտություն և կարողունակություն, սովորել սովորելու կարողունակություն,
<p>Հետազոտության թիրախային խումբը և շրջանակը /քանակ, սեռային բաշխում/</p>	<p>7-րդ դասարան բոլոր աշակերտները:20 աշակերտ,10 տղա,10 աղջիկ</p>

Հետազոտության իրականացման ժամանակահատվածը	14.08.23/ 25.0923

Օգտագործված հետազոտական մեթոդները, գործիքները (օրինակ՝ քանական հետազոտություն՝ հարցաթերթիկի միջոցով, որակական հետազոտություն՝ խորին հարցազրույցի միջոցով եւ այլն)	Որակական մեթոդ , դիտարկման միջոցով:

Գրականության ակնարկ

- Մեջբերումներ արդեն արված հետազոտություններից,
- Մեջբերումներ գրականությունից, տեղեկության վստահելի աղբյուրներից:

Պարտադիր է կատարել հղում աղբյուրին

<<Կրթության հիմնախնդիրներ լուծելիս մարդուն հնարավոր չէ հասկանալ, եթե չուսումնասիրվի նրան շրջապատող միջավայրը>>Վ. Չենկովսկու

[http://zangak.am/pdf/Mank-mitq-2014\(1-2\).pdf](http://zangak.am/pdf/Mank-mitq-2014(1-2).pdf)

Մ. Կրուպինինան առաջադրում է հետևյալ առանցքային միտքը. դաստիարակությունը ոչ միայն մի մարդու ներգործությունն է մյուս մարդու վրա, այլև անձի վրա շրջապատի տարերային ներգործությունն է

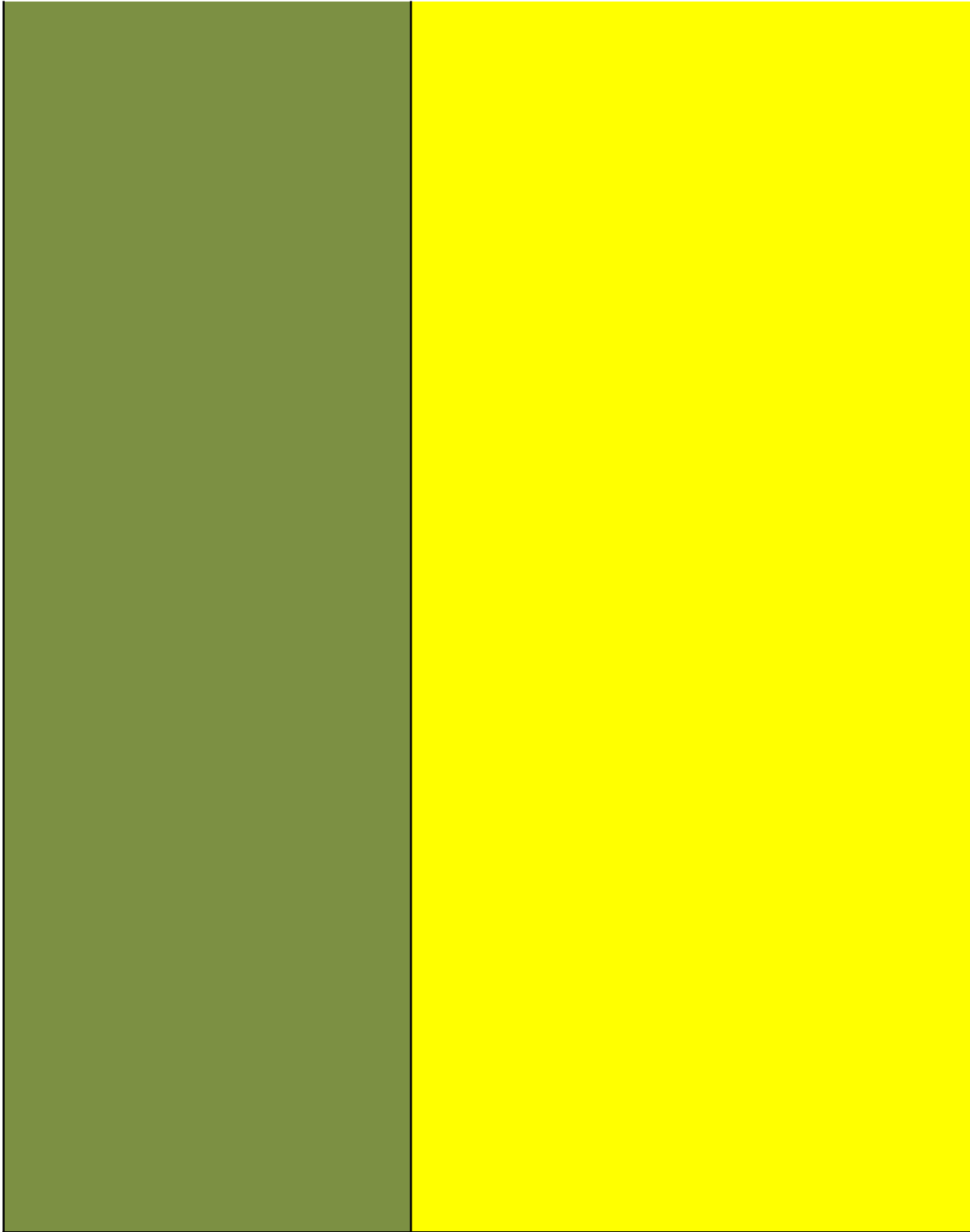
[http://zangak.am/pdf/Mank-mitq-2014\(1-2\).pdf](http://zangak.am/pdf/Mank-mitq-2014(1-2).pdf)

Հետազոտության ընթացքը

Փոխներգործուն ուսուցման հիմնական նպատակը աշակերտի անձի ամբողջական զարգացումն է: Իսկ անհատի զարգացման միջոցը, որը բացահայտում է նրա ներուճակներին ընդունակությունները, ինֆորմալիստիկայի իմացական և մտավոր գործունեությունն է: Հետևաբար, ուսուցչի խնդիրն է դասի ժամանակ ապահովել այնպիսի գործունեություն, որին նպաստում են ժամանակակից փոխներգործուն սեյնոլոգիաները: Այս դեպքում աշակերտն ինքն է բացում դեպի իմացություն տանող ուղին: Գիտելիքների յուրացումը նրա գործունեության արդյունքն է:

Հայրենական հետազոտող մեթոդիստների շրջանում խորանում է ուսուցման այնպիսի մոդելի (նրանց կողմից իդեալական անվանված) ստեղծման անհրաժեշտության գիտակցումը, որում ուսուցման էությունը չի հանգեցվի ոչ սովորողներին պատրաստի գիտելիքների հաղորդմանը, ոչ դժվարությունների ինֆորմալիստիկայի հաղթահարմանը, ոչ էլ սովորողների սեփական հայտնագործություններին: Նրան մյուսներից տարբերում է դպրոցականի սեփական նախաձեռնության, ինֆորմալիստիկայի, ակտիվության հետ մանկավարժական խելամիտ դեկլարացիան զուգակցումը: Ուսուցման միայն այդպիսի մոդելը, որը հենվում է իմացական գործունեության նպատակների և դրդապատճենների, ուսուցման մեխանիզմների մասին արդի գիտելիքների ամբողջության վրա, պիտանի կլինի գլխավոր նպատակի՝ անհատի բազմակողմանի և ներդաշնակ զարգացման, իրականացման համար:

Այսպիսով մեր՝ ուսուցիչներին արջև բացվում է գործունեության լայն դաշտ՝ ստեղծագործել, փորձարկել և որոնել ուսուցման իդեալական տարբերակ:

Արդի տեղեկատվական դարաբաշխումը անհրաժեշտ է աշխատել այնպիսի պայմաններում, երբ սովորողի կողմից գիտելիքներն արագ են հնանում ֆան հասցնում են յուրացվել, այդ պատճառով անհրաժեշտ են ուսուցման նոր մեթոդներ ստեղծագործ անհատի պատրաստման համար, որոնք պետք է անընդհատ

գարգանան և ինֆնակատարելագործվեն: Ուսուցչի նպատակը սովորողի անհատական գործունեության գարգացումն է: Այդ պատճառով ուսումն այնպես պետք է կազմակերպել, որ յուրաքանչյուր երեխա հնարավորություն ունենա գարգանալ և բացահայտվել որպես ստեղծագործ անհատ: Այս ամենը պահանջում է ժամանակակից մտեցում ուսումնական գործունեության կազմակերպման մեջ, որոնք իրենց հերթին պահանջում են աշխատանքի նոր ձևերի և մեթոդների որոնմանը: Կիսուենի ուսուցման փոխներգործուն մեթոդների կիրառման մասին, երբ աշակերտն ունի ընտրության հնարավորություն և կարող է օգտագործել սեփական նախաձեռնությունը: Այս մեթոդի առանձնահատկությունն ուսուցման գործընթացի ակտիվացումն է, ինչպես նաև ուսուցանող միջավայրի ստեղծումը, որում սովորողը դառնում է, իր իսկ ուսուցումը կազմակերպող անձ: Փոխներգործուն մեթոդն ենթադրում է ուսուցման գործընթացում ստեղծագործական առաջադրանքների առկայություն, պարտադիր ժամանակ աշակերտ-ուսուցիչ համակարգում: Այս մեթոդը նպատակ ունի ձևավորել ուսուցման այնպիսի պայմաններ, որոնցում բոլոր սովորողները ակտիվորեն փոխգործակցում են: Փոխներգործուն ուսուցման հիմնական նպատակը աշակերտի անձի ամբողջական գարգացումն է, իսկ միջոցը՝ իմացատև և մտավոր ինֆուրույն գործունեությունն է: Փոխներգործուն մեթոդները բազմազան են՝ աշխատանք փոքր խմբերում՝ գույգերով, փոխստեղծվող եռյակներով, կարուսելի, դաս-սեմինարների (մտքերի փոխանակություն, բանավեճ), գործարար խաղերի, համագործակցային կամ նախագծերի մեթոդ և այլն: Ուսուցիչը յուրաքանչյուր դասը պետք է դարձնի հետաքրքիր, գրավիչ, որպեսզի գարգացնի ճանաչողական հետաքրքրությունը, սովորողներին մղի գործուն մասնակցության:

Սովորողների առաջադիմության բարձրացումը փոխներգործուն մեթոդների կիրառմամբ

Ուսուցման ընթացքում ակտիվ միջավայր ապահովող մեթոդներն ընդունված է անվանել փոխներգործուն կամ ինտերակտիվ մեթոդներ: Փոխներգործուն մեթոդներով ուսուցումը հնարավորություն է տալիս դասապրոցեսի ընթացքում մասնակցելու ողջ դասարանին, ուսուցչի կողմից չի մատուցվում պատրաստի գիտելիքները, այլ հնարավորություն է տրվում աշակերտներին ակտիվացնել իրենց գիտելիքները, հիշողությունը, ինչպես նաև պրակտիկ գործունեության ընթացքում ձեռք բերել նորանոր գիտելիքներ և հմտություններ: Փոխներգործուն մեթոդները պետք է կիրառվեն ուսուցման գործընթացի այն հատվածում, երբ անհրաժեշտ է գարգացնել աշակերտի մտածողությունը, ճանաչողական ակտիվությունը , հաղորդակցական կարողությունը:

Փոխներգործուն ուսուցման սկզբունքներն են.

1. Փոխներգործություն, փոխուսուցում
2. Սովորողի ակտիվություն
3. Համագործակցություն
4. Ինֆնաարտահայտման խրախուսում
5. Հետադարձ կապի ապահովում և այլն:

Փոխներգործուն մեթոդների հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և աշակերտների միջև, այնպես էլ իրենց՝ աշակերտների միջև: Երկխոսության ընթացքում գարգանում է հաղորդակցման հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները:

Փոխներգործուն մեթոդի առանձնահատկություններն են.

- աշակերտը նյութը սովորում է ինչ-որ բան կատարելով, մասնակցելով որոշակի գործընթացի
  - աշակերտը հենվում է ոչ այնքան իր հիշողությանը, այլ ինֆուրույն, ստեղծագործական, ֆննադատական մտածողությանը
  - աշակերտի համար հնարավորություն է ստեղծվում ինչպես անհատական, այնպես էլ խմբային աշխատանքի համար
  - աշակերտը ձեռք է բերում համագործակցային կարողություններ, սոցալական փոխադրեցության, հաղորդակցական կարողություններ

- նյութը յուրացման ընթացքում առակերպը հնարավորություն է ստանում ի մի բերել, ամփոփել,ակտիվացնել և կիրառել սովորածը
- ստեղծվում է ինֆեակրթության միջավայր:

Մեթոդներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի խթանման փուլում.

- Մտագրոհ
- Խմբավորում
- Պրիզմա
- Մտածիր, գույգ կազմիր, ֆենարկիր
- Գուս /գիտեմ,ուզում եմ սովորել, սովորել եմ/
- Դերայի խաղ

Մեթոդներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի իմաստի ընկալման փուլում

- T-աձեվ աղյուսակ
- Գաղափարների /հասկացությունների/ ֆարտեզագրում
- Վեցի դիագրամ
- Փոխներգործուն նշանների համակարգ
- Բանավեճ
- Զրույց
- Համառոտ դասախոսություն
- Խորանարդում
- Խնամկար
- Շրջագայություն պատկերասրահում
- Երեք բանալի և մեկ կողպեք
- Կարուսել

Մեթոդներ, որոնք հարմար են կիրառել դասի կռադատման փուլում.

- Քառաբաժան
- Խորանարդում
- Իրավիճակների վերլուծության մեթոդ
- Ուղեղային (մտային) գրոհ կամ մտքերի տարափ (բրեյնստորմինգ)¹

ՈՒսուցիչն ազատ է մեթոդների ընտրության հարցում,բայց այդ ընտրությունը չի կարող կրել կամայական բնույթ:Մանկավարժական գրականության մեջ առանձնացված են ուսուցման մեթոդների ընտրության վրա ազդող մի շարք գործոններ:

- Ուսման նպատակները և խնդիրները
  - Բովանդակությունը
  - Ուսուցման նյութի քանակն ու բարդությունը
  - Սովորողների պատրաստվածության մակարդակը
  - Սովորողների շահագրգռվածությունը
  - Սովորողների տարիքն ու աշխատունակությունը
  - Ուսումնական վարժվածությունն ու դիմացկունությունը
  - Ուսումնական ժամաֆանակը
  - ՈՒսուցման նյութատեխնիկական ու կազմակերպման պայմանները
  - Ուսումնական պարապմունքների տիպն ու կառուցվածքը
- Ուսուցիչ – առակերտ հարաբերությունները (ավտորիտար,համագործակցային)
- Սովորողների թվաֆանակը դասարանում
  - Ուսուցչի պատրաստվածության մակարդակը:

Կարող են ծագել նաև չնախատեսված կամ անսպասելի հանգամանքներ, որոնք կթելադրեն ուսուցչին փոխել նախապես ընտրված մեթոդը, ստեղծված իրավիճակը շտկելու կամ հաղթահարելու նպատակով: Բնույթ դեպքերում չկա դեպի նպատակը տանող միակ հանապարհ, և որևէ մեթոդ, եղանակ, սկզբունք, հնար չի կարող համարվել միակ հեմարիտը: Ավելին, առաջարկված մեթոդների կիրառման դեպքում կարող են առաջանալ դժվարություններ, մասնավորապես ժամանակային առումով: Այդ դեպքում կարելի է կիրառել մեթոդը ոչ ամբողջությամբ, այլ դրա առանձին տարրեր կամ հարմարեցնել դասացուցակը, կազմելով կրկնակի ժամեր: Կարելի է նաև մեթոդն օգտագործել արտադասարանական և նախաօրական պարապմունքների ընթացքում, կամ կազմակերպել բաց դասեր, նկատի ունենալով նաև, որ շատ մեթոդներ լուրջ նախապատրաստական աշխատանք են պահանջում: Մեթոդների, կամ մեթոդական հնարների կիրառումը չի կարող ինքնին նպատակ լինել: Եթե մեթոդները արդյունավետ են, բայց դրանք պարզորոշ վկայում են, որ առաջադրված նպատակը սվյալ տարիքին անհամապատասխանության կամ ուսումնառության այլ պայմանների արդյունքում իրատեսական չէ, ուրեմն պետք է վերանայել նպատակը:

Հնարը սովորաբար անկախ կիրառություն ունի, բայց հաճախ բնութագրվում է որպես մեթոդի տարր, բաղադրիչ, մեթոդի իրականացման հայլ կամ արտահայտչաձև (մոդիֆիկացիա):

Ուսուցումը բաղկացած է կոնկրետ գործողություններից կախված նրանից, թե ինչ ֆունկցիա է կատարում սովորողը մանկավարժական իրավիճակում: Դրանք կարող են լինել հետևյալ ֆունկցիաները.

- Պասիվ ընկալում և ուսուցում դրսից մատուցված ինֆորմացիայի
- Ինֆորմացիայի ակտիվ պրպտում և օգտագործում
- Դրսից ուղղորդված փնտրումի կազմակերպում և ինֆորմացիայի օգտագործում:

Առաջին դեպքում աշակերտին դիտարկում են որպեսզս մանկավարժի ազդեցության օբյեկտ: Այդ դեպքում ուսուցման հիմքում ընկած է լինում նրան պատրաստի ինֆորմացիա մատուցելը, այնպիսի գիտելիքների և կարողությունների ուսուցումը, ինչպիսիք են բացատրումը, ցուցադրումը և աշակերտի նկատմամբ պահանջը կոնկրետ ուսումնական ծրագրերի վերաբերյալ:

Ուսուցումը բաղկացած է այնպիսի գործողություններից, ինչպիսիք են բառացի ընկալում և կրկնություն բեպրողակտիվ ստեղծագործություն, վարժեցում պատրաստի օրինակների կամ օրենքների հիման վրա:

Երկրորդ դեպքում աշակերտը դիտարկվում է որպես սյուբեկտ, որը կազմավորվում է իր սեփական հետաքրքրությունների ու նպատակների հիման վրա: Դա ինքնակրթության տեսակ է, երբ ուսուցումը բաղկացած է աշակերտի այնպիսի գործողություններից, ինչպիսիք են հարցերի և խնդիրների ընտրություն, ինֆորմացիայի փնտրում, մեակուրային գործողություն, որը համապատասխանում է իր պահանջմունքներին և հետաքրքրություններին:

Երրորդ դեպքում մանկավարժը կազմակերպում է վարվելակարգը (պահանջներ, սպասելիքներ ու հնարավորություններ) այնպես, որ դրանք

բավարարում են աշակերտի անհրաժեշտ հետաքրքրությունները և արդեն այդ հետաքրքրությունների հիման վրա աշակերտը իրականացնում է ակտիվ ընտրություն և անհրաժեշտ ինֆորմացիայի օգտագործում: Այստեղ ուսուցումը հանդես է գալիս որպես աշակերտի հանաչողական ակտիվությանն ուղղված գործընթաց հիմնված մանկավարժական մեթոդների վրա, հարցերի և խնդիրների առաջադրում, վերլուծություն և քննրկում, համատեղ պլանավորում: Ուսուցումը բաղկացած է աշակերտի այնպիսի գործողություններից, ինչպիսիք են առաջադրված խնդիրների լուծում և արդյունքների գնահատական, փորձեր և սխալներ, փորձարկում, հասկացությունների ընտրություն և օգտագործում: Ուսուցման մեթոդների տակ հասկանում են համապատասխան փոխգործության միջոցներ (արդյունքներ) ուսուցչի և սովորողների միջև, ուղղված կոնկրետ նպատակներին հասնելուն:

<<Մեթոդ >> հունարեն նշանակում է ուղի դեպի որևէ բան, նպատակին հասնելու միջոց, գիտելիքներ ձեռք բերելու միջոց:³

Ուսուցման ձևը դա կազմակերպված համագործակցությունն է մանկավարժի և սովորողի միջև, որը տեղի է ունենում գիտելիք ստանալու ընթացքում: Առանձնացվում են ուսուցման հետևյալ ձևերը, ֆրոնտալ, անհատական, դմբակային, դասարանային, երեկոյան, առկա, հեռակա, ինչպես նաև այնպիսի ձևեր, ինչպիսիք են դասընթաց, էֆսիուսիա, սեմինար, լիցենզիա, գործնական աշխատանք, արտադրական պրակտիկա, ֆինուրյուններ, ստուգաբաններ և այլն: Գլխավորը, որը առանձնացնում է մեթոդը ձևից, դա այն է, որ մեթոդում տրված է գիտելիքների ձեռքբերման միջոց և աշակերտի կողմից մասնակցության աստիճան: Մանկավարժության մեջ չկա միաձայն կարծիք <<ուսուցման մեթոդ>> հասկացության դերի մասին: Բարբանսկին գտնում է, որ ուսուցման մեթոդը պետք է համարել սովորողների և սովորեցնողների համագործակցությունը, ուղղված կրթական խնդիրների լուծմանը: Իլյինան ուսուցման մեթոդի տակ հասկանում է սովորողների հանաչողական գործունեության կազմակերպմանը ուղղված միջոց: Դիդակտիկայի պատմության մեջ գոյություն ունեն ուսուցման մեթոդների տարբեր որակավորումներ:

Գոյություն ունեն խոսքային, պրակտիկ և դիտարկման մեթոդներ:

Խոսքային մեթոդներ. Պատմվածք, գրույց և այլն: Գործնական մեթոդներ, վարժություններ, վարժեցումներ, ինֆեռակառավարում և այլն: Զննական(դիտարկման) մեթոդ իլյուստրացիայի, դեմոստրացիա, նյութի ցուցադրում և այլն:

Բարբանսկին ուսուցման մեթոդների բազմազանության մեջ առանձնացնում է հետևյալ 3 խմբերը.

- Ուսուցողա-հանաչողական գործունեության կազմակերպման և իրագործման մեթոդ
- Ուսուցողա-հանաչողական գործունեության ոգևորման մեթոդներ

Տիրապետման ինֆեստիրապետման էֆեկտիվ մեթոդներ ուսուցողա-հանաչողական գործունեության ընթացքում:

Դանիլովի, Եսիպովի որակավորումը բխում է նրանից, որ եթե ուսուցման մեթոդները հանդես են գալիս որպես միջոցներ սովորողների ուսուցման կազմակերպման համար, դիդակտիկ նպատակների հասնելու և հանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, ապա դրանց կարելի է բաժանել հատկապես խմբերի.

- Նոր գիտելիքների ձեռքբերման մեթոդներ
- Կարողությունների և պրակտիկայում գիտելիքների օգտագործման մեթոդներ
- Գիտելիքների ստուգման և գնահատման մեթոդներ

Խաղամովը ուսուցման մեթոդները բաժանում է 5 մասի

- Ուսուցչի կողմից բանավոր գիտելիքների մատուցման մեթոդներ և սովորողների հանաչողական գործունեության ակտիվացում. Պատմվածք, բացատրություն, դասախոսություն, գրույց, ցուցադրման և իլյուստրացիայի մեթոդ բանավոր խոսքի միջոցով
- Ուսումնասիրվող նյութի ամրապնդման մեթոդներ. Զրույց, աշխատանք, գրքի հետ
- Սովորողների կողմից ինֆուրույն աշխատանք նոր նյութի ամրապնդման վերաբերյալ, օրինակ լաբորատոր աշխատանք
- Պրակտիկայի ընթացքում ուսումնական գործընթացի արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքների կիրառման մեթոդներ օր. վարժություններ:

Ուսուցման մոդելների շարքում առանձնացվում են երեքը. պասիվ(էֆսուրակտիվ ուժիմ), ակտիվ(ինտրակտիվ ուժիմ), փոխգործուն(ինտերակտիվ ուժիմ):

Պասիվ մոդելի առանձնահատկությունը ուսուցանող միջավայրի ակտիվությունն է: Դա նշանակում է, որ աշակերտը յուրացնում է նյութը ուսուցչի խոսքից կամ դասագրքի տեքստից, չեն շփվում միմյանց հետ և չեն կատարում ոչ մի ստեղծագործական առաջադրանք: Այսպիսի մոդելի օրինակներ են դասերի ավանդական ձևերը:

Պասիվ դասերում ուսուցչի և սովորողների միջև կապն իրականացվում է հարցումների, ինֆուրույն և ստուգողական աշխատանքների, թեստերի միջոցով:

Արդի մանկավարժական տեխնոլոգիաների սովորողների կողմից ուսումնական նյութի յարացման արդյունավետության տեսանկյունից պասիվ մեթոդը համարվում է ամենարդյունավետը: Չնայած դրան, մեթոդն ունի նաև որոշ դրական կողմեր, ուսուցիչը հեշտությամբ պատրաստվում է դասին, դասի սահմանափակ ժամանակային պայմաններում նա հնարավորություն է ստանում համեմատաբար մեծ ծավալի ուսումնական նյութ մատուցել սովորողներին: Այս դրական կողմերը հաշվի առնելով, շատ ուսուցիչներ գերադասում են պասիվ մեթոդը մնացյալ մեթոդներից: Պետք է ասել, որ որոշ դեպքերում այս մոտեցումը հաջողությամբ աշխատեցնում են փորձված մանկավարժները, հատկապես, եթե սովորողներն ունեն առարկայի հիմն ավոր ուսումնասիրմանն ուղղված հասուն կապտակներ:

Ակտիվ մոդելը խթանում է սովորողների խնայական գործունեությունը և ինֆնուրույնությունը: Այս մոդելն իբրև նախապայման ունի ստեղծագործական առաջադրանքների(ավելի հաճախ տնային) առկայությունը և պարտադիր շփումը աշակերտ-ուսուցիչ համակարգում: Այս մոդելի թերությունն այն է, որ սովորողները հանդես են գալիս որպես ուսուցման օբյեկտ միայն իրենց համար և կրթական գործընթացում փոխգործակցում են լուրջ ուսուցչի հետ: Այսպիսով, այս մոդելին բնորոշ է միակողմանի ուղղվածությունը, այսինքն, միայն ինֆնուրույն գործունեություն, ինֆնուսուցման, ինֆնուպաստիրակության, ինֆնգարգացման տեխնոլոգիաներ: Ակտիվ մեթոդը ուսուցչի ու սովորողների փոխազդեցության մի ձև է, որի դեպքում ուսուցիչն ու սովորողները փոխազդում են միմյանց հետ և աշակերտներն այստեղ ոչ թե պասիվ ունկնդիր են, այլ ուսուցման պրոցեսի ակտիվ մասնակիցներ: Եթե պասիվ պրոցեսում հիմնական գործող անձն ուսուցիչն է, ապա այստեղ թե ուսուցիչը ,թե սովորողը հավասար իրավունք ունեն:

Որոշակի խառնաժամեր է ստեղծված, այսպես կոչված « ուսուցման փոխներգործուն մեթոդ» հասկացության առիթով: Այս մեթոդի անվանման հիմքը անգլերեն **interaction**` փոխազդեցություն բառն է: Սկզբնական շրջանում այսպես էր անվանվում ուսումնական պարապմունքների մի որոշակի տարբերակ, որն աշակերտներին միմյանց հետ հաղորդակցվելու, ուսումնասիրվող հարցը համատեղ ֆննարկելու, բանավիճային իրադրություններում ակտիվ մասնակցելու և տվյալ հարցի վերաբերյալ սեփական պատկերացումները ձևավորելու բարենպաստ հնարավորություններ էր տալիս: Հետագայում ավելի տարածվեց «փոխներգործուն մեթոդներ» բառակապակցությունը, որը ներառում էր վերահիշյալ հնարավորություններով դրսևարվող ուսումնական պարապմունքների կազմակերպման մի շարք համանման տարբերակներ: Ներկայումս, հատկապես Հյաստանում, ընդունված է փոխներգործուն մեթոդի տարատեսակ համարել այն տարբերակները, որոնք հիմնված են ուսումնական պարապմունքների կազմակերպման հետևյալ կառուցվածքաձևի վրա: Ի տարբերություն ակտիվ մեթոդների, փոխներգործուն մեթոդները ենթադրում են աշակերտների ավելի ընդգրկուն փոխազդեցություն ոչ միայն ուսուցչի, այլ նաև միմյանց հետ, ինչպես նաև ուսուցման գործընթացում սովորողների ակտիվության գերակայություն: Փոխներգործուն դասերում ուսուցչի դերը հանգում դասի նպատակների նվաճման սովորողների գործունեությունն ուղղորդելուն: Նա մեակում է նաև դասի պլանը:

Հետևաբար, փոխներգործուն դասերի հիմնական բաղադրատարրերը սովորողների կողմից կատարվող փոխներգործուն վարժություններն ու առաջադրանքներն են: Փոխներգործուն վարժությունների ու

առաջադրանքների էական տարբերությունը սովորական առաջադրանքներից այն է, որ կատարելով դրանք, աշակերտները ոչ միայն և ոչ այնքան ամրապնդում են ուսումնասիրած ուսումնական նյութը, որքան ուսումնասիրում են նոր նյութ:

Փոխներգործուն ուսուցման կազմակերպումը ենթադրում է կենսական իրավիճակների մոդելավորում, դերային խաղերի օգտագործում, հարցերի և խնդիրների ընդհանրացնող հետևություն հանգամանքների և իրավիճակների վերլուծության հիման վրա, տեղեկատվական հոսքերի ներթափանցում գիտակցության մեջ, որը դրում է ակտիվ գործունեության: Այդ իսկ պատճառով դասի կառուցվածքի մեջ ներառվում են ուսուցման փոխներգործուն մոդելի միայն տարրեր, փոխներգործուն տեխնոլոգիաներ, այսինքն կոնկրետ ձևեր և մեթոդներ որոնք բույլ են տալիս դասը դարձնել ավելի հագեցած և հետաքրքիր: Չնայած կարելի է անցկացնել ամբողջապես փոխներգործուն դասեր:

Փոխներգործուն են այն տեխնոլոգիաները, որոնց կիրառման ժամանակ սովորողը ուսուցանող համակարգում հանդես է գալիս մետապես փոփոխվող սյուբեկտիվ-օբյեկտիվ հարաբերություններում, պարբերաբար դառնալով նրաինքնավար ակտիվ տարր:

Քննարկենք փոխներգործուն տեխնոլոգիաների կազմակերպման առանձնահատկությունները, նրանց կոնցեպտուալ դիրքորոշումը և նպատակային կողմնորոշումները:

Փոխներգործուն մեթոդների դասակարգման բնութագրիչներն են՝

- Իմաստասիրական հիմքը՝ հումանիստական, նպատակահարմար:
- Մեթոդաբանական մոտեցումը՝ հաղորդակցական
- Ջարգացման առաջատար գործոնները՝ սոցիալիզմ:
- Ուսումնա-դաստիարակչական գործընթացի կառավարման տեսակը՝ ուղեկցում:
- Ուսումնա-դաստիարակչական գործընթացի կառավարման տիպը՝ փոխուսուցում:
- Գերակշռող մեթոդները՝ տրամախոսական:
- Կազմակերպչական ձևերը՝ ցանկացած:

Փոխներգործուն տեխնոլոգիաներում ուսուցչի կարևորագույն խնդիրը ֆասիլիտացիան է(աջակցություն, դյուրացում)՝ ուղղորդումը և օգնությունը տեղեկությունների փոխանակման գործընթացին՝

- Տեսակետների բազմազանության բացահայտում
- մասնակիցների անձնական փորձի օգտագործում
- սովորողների ակտիվության աջակցում
- տեսության և պրակտիկայի միավորում
- մասնակիցների փորձի փոխհարստացում
- մասնակիցների ընկալման յուրացման, փոխըմբռնման դյուրացում
- մասնակիցների ստեղծագործականության խթանում:

Ինֆորմացիան պետք է յուրացվի ակտիվ ռեժիմով, հիմնախնդիրային իրավիճակներին, փոխներգործուն ցիկլերի օգտագործմամբ: Փոխներգործուն շփումը նպաստում է մտավոր զարգացմանը: Հետագարձ կապի առկայությամբ տեղեկատվություն ուղարկողը և ստացողը փոխվում են հաղորդակցական դերերով: Սկզբնական ստացողը դառնում է ուղարկող և անցնում է տեղեկատվության փոխանակման գործընթացի բոլոր փուլերը սկզբնական ուղարկողին իր արձագանքը հաղորդելու համար: Հետագարձ կապը կարող է նպաստել տեղեկատվության (ուսումնական, դաստիարակչական, կառավարչական) փոխանակման արդյունավետության զգալի բարձրացմանը: Տեղեկությունների երկկողմանի փոխանակումը, չնայած ընթանում է ավելի դանդաղ, բայց ավելի հեզորիտ է և բարձրացնում է վստահությունը նրա մեկնաբանման հետևանքների հարցում: Հետագարձ կապը մեծացնում է տեղեկությունների արդյունավետ փոխանակման հնարավորությունները՝ թույլ տալով կողմերին վերացնել խոչընդոտները: Գիտելիքների ստուգում վրա: շ պետք է կարևորի ստացած գիտելիքները գործնականում կիրառելու հնարավորությունը: Փոխներգործուն տեխնոլոգիաները հիմնված են ուսումնական շրջապատի հետ սովորողների ուղղակի փոխազդեցության վրա: Ուսումնական շրջապատը հանդես է գալիս որպես իրականություն, որում սովորողն իր համար գտնում է յուրացվող փորձի ոլորտ: Սովորողի փորձը ուսումնական իմացման գլխավոր ակտիվացնողն է: Ավանդական ուսուցման ժամանակ ուսուցիչը խաղում է ուսումնական տեղեկությունն իր միջոցով անցկացնող գաղտնի դեր, ինտերակտիվ ժամանակ՝ աշխատանքում օգնականի դեր, ով ակտիվացնում է տեղեկությունների փոխուղղված հոսքերը: Ավանդականների հետ համեմատած, ուսուցման փոխներգործուն մոդելներում փոխվում է նաև փոխգործակցությունն ուսուցչի հետ. նրա ակտիվությունն իր տեղն է զիջում սովորողների ակտիվությանը, ուսուցչի խնդիրն է ստեղծել պայմաններ նրանց նախաձեռնության համար: Փոխներգործուն տեխնոլոգիաներում սովորողները հանդես են գալիս որպես լիիրավ մասնակիցներ, նրանց փորձը պակաս կարևոր չէ ուսուցչի փորձից: Վերջինս ոչ այնքան տալիս է պատրաստի գիտելիքներ, որքան խթանում է սովորողների ինֆորմալիզացիայի արդյունավետությունը: Փոխներգործուն տեխնոլոգիաներում ուսուցիչը հանդես է գալիս մի քանի հիմնական դերերով: Նրանցից յուրաքանչյուրում նախադասվում է մասնակիցների փոխգործողությունը տեղեկատվական միջավայրի այս կամ այն հատվածի հետ: Իրազեկիչ-փորձագետ դերում ուսուցիչը շարադրում է տեսական նյութը, ցուցադրում տեսաժամանակ, պատասխանում մասնակիցների հարցերին, հետևում է գործընթացի արդյունքներին և այլն: Կազմակերպիչ-ֆասիլիտատորի դերում նա կազմակերպում է սովորողների փոխգործակցությունը սոցիալական և ֆիզիկական շրջապատի հետ (աժանում է խմբերի, խթանում է նրանց ինֆորմալիզացիայի հավաքելը, համաձայնեցնում է առաջադրանքների կատարումը, միևնույն շրջանակների նախապատրաստումը և այլն): Խորհրդատուի դերում ուսուցիչը դիմում է աշակերտների մասնագիտական փորձին, օգնում է գտնել արդեն ձևակերպված խնդիրների լուծումը, ինֆորմալիզացիայի ձևակերպել նորերը և այլն: Կազմակերպչի դերի թերություններից է նախապատրաստության ժամանակ ուսուցչի գործի աշխատատեղիները, արդյունքների հեզորիտ պլանավորման բարդությունը: Փոխներգործուն ռեժիմի ժամանակ արգելիքների աղբյուր կարող է լինել ընկալման տարբերությունը, որի պատճառով չի բացառվում իմաստի փոփոխությունը տեղեկատվության ծածկագրման և գաղտնագրման գործընթացներում: Ներկայացնեն մի քանի փոխներգործուն տեխնոլոգիաների և մեթոդների, որոնց միջոցով ուսուցման փոխներգործուն մոդելը ներդրում է մաթեմատիկայի դասի շրջանակներում՝

- աշխատանք փոքր խմբերում՝ գույզերով, ուստացիոն եռյակներով, երկու, չորս, միասին,
- կարուսելի մեթոդ,
- դասախոսություններ հիմնախնդիրային շարադրանքով,
- էվրիստիկական գրույց,
- դաս-սեմինարներ (բանավեճերի, մտքերի փոխանակության ձևաչափով),

- կոնֆերանսներ,
- գործարար խաղեր,
- մուլտիմեդիայի միջոցների օգտագործում (համակարգչային դասարաններ) լիարժեք համագործակցության տեխնոլոգիա,
- մոդելավորման տեխնոլոգիա կամ նախագծերի մեթոդ (որպես արտադասարանային գործունեություն):

Եզրակացություն

Փոխներգործուն ուսուցման հիմնական նպատակը աշակերտի անձի ամբողջական զարգացումն է: Իսկ անհատի զարգացման միջոցը, որը բացահայտում է նրա ներուճակ ներքին ընդունակությունները, ինֆորմացիոն իմացական և մտավոր գործունեությունն է: Հետևաբար, ուսուցչի խնդիրն է դասի ժամանակ ապահովել այնպիսի գործունեություն, որին նպաստում են ժամանակակից փոխներգործուն տեխնոլոգիաները: Այս դեպքում աշակերտն ինքն է բացում դեպի իմացություն տանող ուղին: Գիտելիքների յուրացումը նրա գործունեության արդյունքն է:

Հայրենական հետազոտող մեթոդիստների շրջանում խորանում է ուսուցման այնպիսի մոդելի (նրանց կողմից իդեալական անվանված) ստեղծման անհրաժեշտության գիտակցումը, որում ուսուցման էությունը չի հանգեցվի ոչ սովորողներին պատրաստի գիտելիքների հաղորդմանը, ոչ դժվարությունների ինֆորմացիոն հաղթահարմանը, ոչ էլ սովորողների սեփական հայտնագործություններին: Նրան մյուսներից տարբերում է դպրոցականի սեփական նախաձեռնության, ինֆորմացիոնության, ակտիվության հետ մանկավարժական խելամիտ դեկլարման գուգակցումը: Ուսուցման միայն այդպիսի մոդելը, որը հենվում է իմացական գործունեության նպատակների և դրդապատճառների, ուսուցման մեթոդների մասին արդի գիտելիքների ամբողջության վրա, պիտանի կլինի գլխավոր նպատակի՝ անհատի բազմակողմանի և ներդասերական զարգացման, իրականացման համար:

Այսպիսով մեր՝ ուսուցիչներին արջև բացվում է գործունեության լայն դաշտ՝ ստեղծագործել, փորձարկել և որոնել ուսուցման իդեալական տարբերակ:

Գրականության Ցանկ

1. <https://multiurok.ru/files/p-okhnergortsown-met-odner.html>

2. Յու. Ա. Ամիրջանյան, Ա. Ս. Սահակյան «Մանկավարժություն», Երևան 2005

3. Պետրովսկի «Տարիքային և մանկավարժական հոգեբանություն» Երևան 1977

4. Կ. Դ. Ուեինսկի «Մանկավարժական ընտիր երկեր»

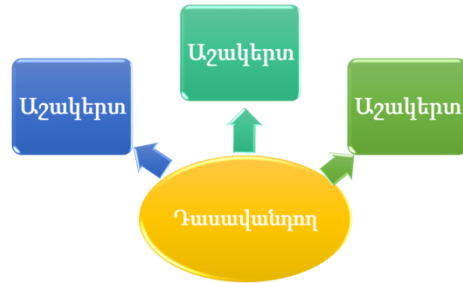
5. ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարության հաշվետվություն

Հավելվածներ

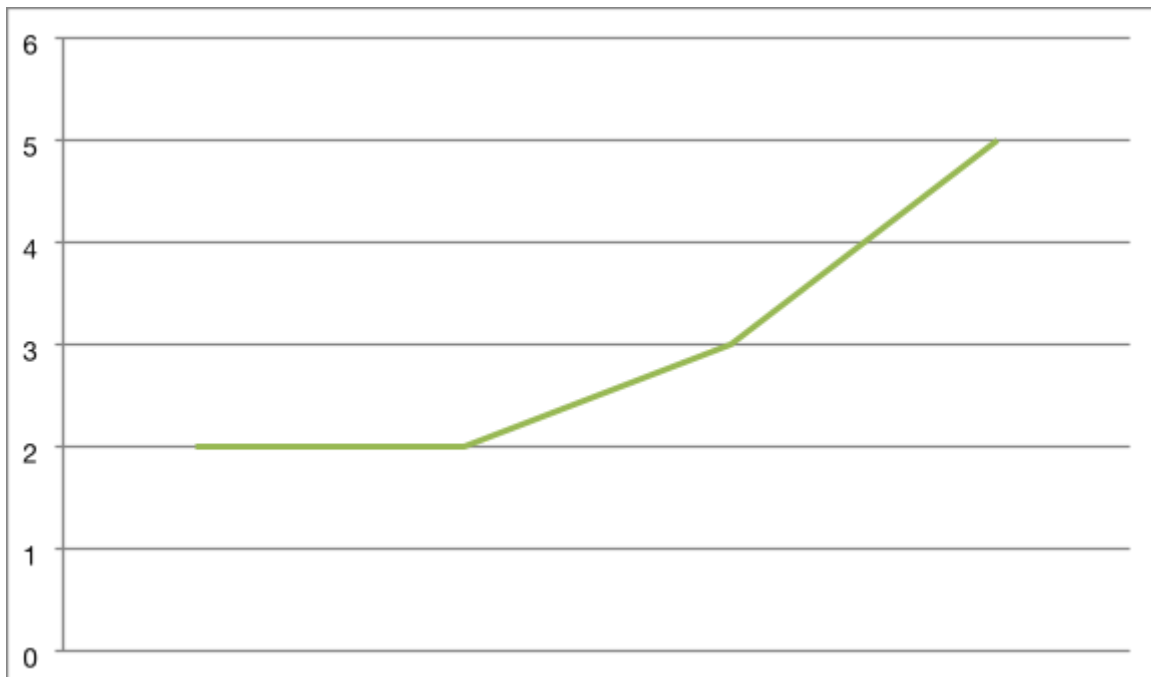
Հաշվետվության կցված նյութեր

- Հետազոտության գործիքներ (հարցաթերթիկներ կամ այլ)
- Նկարներ
- Արդյունքներ

Սխեմա 1, Պատիվ մեթոդ

Աշակերտների իմացական ակտիվության ան

Առանձնահատկությունները, որոնք գրանցեցինք այդ կարճ ժամանակահատվածում հետևյալն էին.

Նորի նկատմամբ

հետաքրքրվածություն,

Նախաձեռնողականություն,

Ակտիվություն,

Սխալվելու վախի նվազում,

Անկաշկանդվածություն

Ուսման մոտիվացիայի զարգացում

: